

Postup krajů při stanovení rozsahu náhrady za výkon pracovní povinnosti *informace pro hejtmany*

V případě nařízení pracovní povinnosti má podle § 35 odst. 1 krizového zákona osoba nárok na peněžní náhradu, kterou je povinen vyplatit orgán krizového řízení, který o omezení práva nebo uložení povinnosti rozhodl. V současné situaci je takovým orgánem vláda, která uložila pracovní povinnost krizovým opatřením dne 12. října 2020 č. 1023 (proplácet náhradu by měl v praxi hejtman s využitím prostředků na přenesenou působnost, případně by měla vláda takto vynaložené prostředky kraji proplatit). Hejtmani v souladu s § 35 odst. 1 krizového zákona stanoví „rozsah práce“ v rámci již nařízené pracovní povinnosti.

Peněžní náhrada by měla kompenzovat pouze odměnu za vykonanou práci (dikce ustanovení § 35 odst. 1 krizového zákona - „za vykonání pracovní povinnosti náleží právnické nebo fyzické osobě peněžní náhrada“), neměla by kryt náklady, které osobě v souvislosti s výkonem pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoci prokazatelně vzniknou. Osoba povoláná k výkonu pracovní povinnosti by měla mít zajištěny kompletní podmínky k výkonu činnosti (od bezpečnosti práce, přes stravování, dopravu, až po ubytování), žádné vedlejší náklady by tedy neměly vznikat. Pokud k tomu však dojde, měly by být proplaceny v rámci peněžní náhrady.

Osoba povoláná k pracovní povinnosti se ve své podstatě stává zaměstnancem státu a to bez ohledu na to, zda ji povolala vláda či hejtman. Tato skutečnost je relevantní z hlediska dalších nákladů spojených s výkonem pracovní činnosti, jako je bezpečnost práce, strava, náhrada cestovních nákladů, ubytování ap.

Krizový zákon preferuje stanovení výše peněžní náhrady dohodou; je tedy vhodné, aby součástí dohody, pokud by náhrada byla stanovována tímto způsobem, bylo přesné určení výše odměny za práci, která je vykonávána v rámci pracovní povinnosti, včetně toho jaké další účelně vynaložené náklady vzniklé při plnění pracovní povinnosti budou uznány (např. jízdné, ubytování apod.). Uvedené zároveň nevylučuje, aby bylo dohodnuto, že osoba na úhradu těchto nákladů netrvá, resp. že tyto náklady součástí peněžní náhrady nebudou. Za účelně vynaložené náklady lze považovat pouze takové náklady, jejichž vynaložení je v daném případě věcně nutné k provedení pracovní povinnosti (přesun do místa běžnými prostředky, běžné ubytování) a jejichž výše je zároveň odůvodněná. Účelnost bude vycházet z podmínek konkrétního kraje v daném místě a čase. Účelnost vynaložených nákladů se posuzuje podle zásady přiměřenosti; nárok na úhradu vynaloženého nákladu je potřeba doložit např. účtenkou výpisem z účtu ap.

Poučení o nároku na peněžní náhradu musí obsahovat pracovní příkaz vydaný hejtmanem k provedení pracovní povinnosti i potvrzení o provedení pracovní povinnosti vydané stejným orgánem. § 35 odst. 3 krizového zákona dále stanoví, že pokud nelze u vykonání pracovní povinnosti určit výši náhrady dohodou nebo postupem podle občanského zákoníku, stanoví se náhrada ve výši, která odpovídá obvyklé mzdě za stejné či obdobné práce. Stát vyplácí náhradu pouze za pracovní povinnost (tedy jen v případech, kdy byl vydán pracovní příkaz), nehradí odměnu v případech, kdy kraj s osobami uzavřel DPP nebo DPČ nebo tyto osoby pracují jako dobrovolníci (i zde lze předpokládat dohodu, finanční krytí musí reflektovat specifika zákona o dobrovolnické činnosti, nutno tedy pracovat toliko s „dobrovolníkem“ v režimu krizového zákona).

Pro oblast zdravotnictví je podstatné nařízení vlády 341/2017 (prováděcí předpis k zákoníku práce), jmenovitě § 2, § 7 a příloha č. 2, která uvádí stupnici platových tarifů pro příslušné pracovníky. Podle tohoto předpisu by měla být vypočítána průměrná hodinová odměna.

Když jedné osobě vydají pracovní příkaz dva různí hejtmani, platí ten pracovní příkaz, který byl vydaný jako první.

Stanovení odvodů z peněžních náhrad za pracovní povinnost:

Obecně lze uvést, že při zdanění příjmu (včetně peněžní náhrady za pracovní povinnost nebo výpomoc) se postupuje v souladu s ustanoveními zákona o daních z příjmu. Platí princip, že daň z peněžní náhrady za pracovní povinnost nebo výpomoc odvádí příjemce, pokud nedošlo k dohodě s příkazcem, a to způsobem definovaným v zákoně.

V otázce veřejného zdravotního pojištění uvádí Ministerstvo zdravotnictví, že podle § 5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, je pojištěnec považován pro účely veřejného zdravotního pojištění za zaměstnance, pokud mu plynou nebo by měly plynout příjmy ze závislé činnosti nebo funkčních požitků zdaněné podle § 6 zákona o daních z příjmů. V souladu s tímto ustanovením odvede plátce peněžní náhrady za osobu, které byla pracovní výpomoc uložena pojistné na veřejné zdravotní pojištění, a to v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Pouze pokud by se na tento případ vztahovala některá z výjimek uvedených v § 5 zákona č. 48/1997 Sb., nejednalo by se z hlediska veřejného zdravotního pojištění o zaměstnance a pojistné na veřejné zdravotní pojištění by odváděno nebylo.

Ministerstvo práce a sociálních věcí z hlediska své působnosti uvádí, že pracovní povinnost nebo pracovní výpomoc není zaměstnáním ve smyslu zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Příslušný orgán krizového řízení, který je povinen peněžní náhradu vyplatit, není z hlediska sociálního zabezpečení zaměstnavatelem fyzické osoby, které byla nařízena pracovní povinnost nebo pracovní výpomoc. Orgán krizového řízení proto z uvedených peněžních náhrad neodvádí žádné pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. V případě, že by osoba, která koná pracovní povinnost nebo pracovní výpomoc pobírala podporu v nezaměstnanosti, nebude na ni krácena a bude tuto pobírat podle dosavadních podmínek.

K této problematice vydalo MV-GŘ HZS ČR stanovisko, které je k dispozici na webových stránkách sboru¹.

Ministerstvo zdravotnictví vydalo "Doporučený postup pro realizaci uložení pracovní povinnosti žákům a studentům k zabezpečení poskytování zdravotních služeb a činnosti orgánů" (určeno pro orgány ochrany veřejného zdraví, vybrané poskytovatele zdravotních služeb, poskytovatele zdravotnické záchranné služby, kraje a hlavní město Prahu), který rozeslalo hejtmanům 21. října 2020.

Ministerstvo práce a sociálních věcí v listopadu aktualizovalo Doporučený postup č. 15/20 pro realizaci uložení pracovní povinnosti studentům pro zajištění poskytování sociálních služeb a poskytování péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc, účinný od 12. 11. 2020, ve kterém jsou všechny podrobnosti úhrady za nařízenou pracovní povinnost detailně popsány.

¹ <https://www.hzscr.cz/clanek/dokumenty-ke-stazeni.aspx>